

Feestdag voor wie of wat?

Ludo Grégoire¹

De in het verlengde van de Algemene termijnenwet vastgestelde ‘officiële feestdagen’ zijn niet meer in overeenstemming met het dwingende recht van het gelijkheidsbeginsel zoals in artikel 1 van onze Grondwet is vastgelegd. Maar liefst acht van de elf officiële feestdagen zijn christelijke feestdagen. Die voorkeursbehandeling is historisch goed verklaarbaar maar niet meer houdbaar gegeven de ontwikkeling sinds de jaren zestig in de diversiteit van de Nederlandse bevolking. Niet alleen op het gebied van religie maar ook op vele andere gebieden die te maken hebben met identiteit en cultuur. Daarnaast staat de voorkeursbehandeling van de religieuze feestdagen op gespannen voet met het principe van de scheiding van kerk en staat (laïcisme). Uitgaande van de empirische functie van het fenomeen ‘feestdag’ wordt in dit artikel een seculier fundament voor officiële feestdagen geformuleerd. Vervolgens worden zes formele feestdagen voor alle Nederlanders voorgesteld en een variabel aantal ‘keuzedagen’.

Waarom vieren we eigenlijk feest? Daar hoeven we in het kader van dit artikel geen wetenschappelijk onderzoek voor te doen. We gaan uit van de empirie. Overal ter wereld vieren mensen feesten. En feestvieren is van alle tijden. Een feest vanwege een nieuw jaar, een goede oogst, een geboorte, een herdenking van een gebeurtenis.² Feesten maakt deel uit van onze cultuur, feesten geven uiting aan die cultuur, aan gedeelde waarden en aan onze identiteit. Daarnaast geven feesten structuur aan het jaar. Ze komen met een bepaalde regelmaat, een feest is iets om naar uit te kijken. En feesten verbinden mensen, feesten bevestigen en creëren identiteit en daarmee samenhang. Kijk naar de feesten die ik vier en je weet wie ik ben.

Wetsgeschiedenis, cao's en 'zuinigheid'

De aanleiding voor het op 26 maart 1963 bij de Tweede Kamer indienen van het wetsvoorstel voor een Algemene termijnenwet was de verkorting van de werkweek door de invoering (in de periode 1961–1964) van de vrije zaterdag.³ Door sluiting van overheidsdiensten, bedrijven en

andere instellingen op zondag én zaterdag ondervond het rechtsverkeer toenemend belemmeringen bij het voldoen aan wettelijke termijnen voor formele handelingen.⁴ Bij het uniformeren van bestaande regelingen werd – welhaast terloops – formeel vastgelegd welke feestdagen ‘algemeen erkend’ werden. Over de criteria om als feestdag voor ‘algemene erkenning’ in aanmerking te komen is in de stukken niets terug te vinden. Het feit dat de christelijke feestdagen in de toenmalige cao's stonden kan die ‘automatische kwalificatie’ verklaren. Die cao's hebben een geschiedenis die zelfs teruggaat tot eind 19^e eeuw⁵ toen vrijwel iedereen in Nederland actief het christendom beleed. De geboorte van de Algemene termijnenwet vond plaats in een periode waarin de christelijke religie nog volop de monopolistische cultuurdrager was.⁶ Dat kan ook verklaren waarom de Dag van de Arbeid het in Nederland nooit tot ‘algemene erkenning’ geschopt heeft. En andere dagen ‘dus’ ook niet. Heel begrijpelijk.

De Algemene termijnenwet trad op 1 april 1965 in werking. Zonder hier in detail op de verdere wetsgeschiedenis in te gaan, gelden op dit moment in Nederland elf officiële feestdagen.⁷ Elk jaar publiceert de Rijksoverheid in het Staatsblad een overzicht van de betreffende data met daarbij een soort *disclaimer*: ‘Er is geen wet die heeft vastgelegd dat bepaalde feestdagen vrije dagen zijn voor werknemers. Er is dus geen wettelijk recht op een vrije dag op een bepaalde feestdag. In uw cao of arbeidsovereenkomst staat of u vrij bent op feestdagen.’ Tot en met vandaag is het overgrote deel van de officiële feestdagen via vele cao's in Nederland tot verplichte vrije dag verklaard.

Nederland heeft ten opzichte van onze buurlanden het minste aantal officiële feestdagen en daarmee relatief

De geboorte van de Algemene termijnenwet vond plaats in een periode waarin de christelijke religie nog volop de monopolistische cultuurdrager was

weinig collectieve vrije dagen voor werknemers.⁸ Zo beschouwd zou men in Nederland wel wat minder 'zuinig' mogen zijn.

In het kader van dit stuk past nog de vermelding van het fenomeen 'werkgeversjaar'. Dat is een jaar waarin de meeste officiële feestdagen in het weekeinde vallen. Bijvoorbeeld Kerstmis op zaterdag en zondag en dus ook Nieuwjaar op zaterdag. Werknemers missen dan drie vrije dagen die in de cao's zijn vastgelegd als 'vrije dag', meestal zonder compensatie.⁹ In de beoogde systematiek is – bear-gumenteerde – wél voorzien in compensatie. Maar dat is uiteraard ter nadere uitwerking.

Ontwikkeling christelijke cultuur

Zoals gezegd weerspiegelt de wettelijke vastlegging van officiële feestdagen het monopolie van de christelijke tradities tot en met halverwege de jaren zestig. De christelijke cultuur vormde een dominant bindend element in de Nederlandse identiteit. Maar in het aspect 'religie' als cultuurelement heeft zich sindsdien een razendsnelle verandering voltrokken. Medio jaren zestig was nog ruim 80% van de Nederlanders christen.¹⁰ En veelal 'actief belijdend'. De recentste cijfers (2017)¹¹ geven een totaal gewijzigd beeld.¹² Deze cijfers laten zien dat 49% van de Nederlanders in 2017 lid was van een religieuze groepering. Daarvan stond 24% ingeschreven bij de RK-kerk, 15% was protestant, 5% moslim en 6% behoorde tot een

17% van de Nederlanders (de 'betrokken' gelovigen) wordt 'bediend' met 73% van de officiële feestdagen

Auteur

1. Mr. drs. L. Grégoire (ludo.gregoire@icloud.com), Staats- en bestuursrecht UU (1998). Om verder te kijken kun je niet op je eigen schouders gaan staan. Ik kon substantieel verder kijken dankzij de schouders van Alexander Huygen, Evert Barendrecht, Irène Bovy, Christina Divendal, Bert Cleij e.a. NB: alle in dit artikel opgenomen URL's zijn voor het laatst geraadpleegd op 8 december 2020.

Noten

2. Het neutrale begrip 'gedenktag' is eigenlijk passender dan het 'vrijlijke' begrip 'feestdag'. Het gaat immers ook om dagen waarop mensen stilstaan bij verlies of verdriet. Voor de leesbaarheid is gekozen voor het gangbare begrip 'feestdag'.
3. *Kamerstukken II* 1962/63, 7112, nrs. 2 (wetsvoorstel) en 3 (memorie van toelichting). Zie ook voor een overzicht: https://nl.wikipedia.org/wiki/Algemene_

[termijnenwet#Wetsgeschiedenis](https://nl.wikipedia.org/wiki/Algemene_).

4. Bijvoorbeeld geboorteaangifte, betalingen, executies, beslagen. Of heroverweging van de Algemene termijnenwet aan de orde is gegeven de 'digitale overheid', de 7/24-uurseconomie en het volcontinuë digitale betalingsverkeer is een andere discussie.
5. www.vakbondshistorie.nl/dossiers/de-geschiedenis-van-de-cao/.
6. Het is opmerkelijk dat aan een eeuwenoud en evident Nederlanders verbindend aspect namelijk onze strijd tegen het water nooit een nationale feestdag is toegekend. Terwijl onze identiteit er bij uitstek door gekenmerkt wordt. Dag van het Watermanagement (23 september: geboortedag Cornelis Lely; 25 september: opening Afsluitdijk; 4 oktober: voltooiing Oosterscheldekering; 10 mei: voltooiing Maeslantkering).
7. Nieuwjaarsdag, Goede vrijdag, 1^e en 2^e Paasdag, Koningsdag, Bevrijdingsdag,

'andere gezindte', zoals het jodendom of het boeddhisme. Met andere woorden: 39% (24% + 15%) van de Nederlanders (de ingeschreven christenen) wordt in Nederland 'bediend' met 73% (8/11) van de officiële feestdagen.

Als we afzien van 'ingeschreven zijn' en als criterium nemen 'betrokkenheid' van deze gelovigen, ontstaat het volgende beeld. Het merendeel van de katholieken (69%) komt zelden of nooit in de kerk. Bijna de helft (46%) van de moslims geeft aan zelden of nooit in de moskee te komen. Gereformeerden (onderdeel van de protestanten) blijken het trouwst: 58% bezoekt de kerk minimaal één keer per week en slechts 25% komt zelden of nooit in de kerk. 'Betrokkenheid' is eigenlijk een beter criterium dan 'ingeschreven zijn' omdat 'betrokkenheid' de mate van cultuurdragenheid van de religie aangeeft. Als we de mate van betrokkenheid relateren aan het aantal officiële feestdagen zien we dat 17% (8% katholieken + 9% protestanten) van de Nederlanders (de 'betrokken gelovigen') bediend wordt met 73% (8/11) van de officiële feestdagen. Dat is nog evidenter een 'voorkeursbehandeling' van de christelijke religie. En daarmee is er strijdigheid met het gelijkheidsbeginsel van artikel 1 van de Grondwet.¹³

Vaak zien we het begrippenpaar 'joods-christelijk' als het gaat om de aanduiding van onze cultuur.¹⁴ Maar voor de toekenning van officiële feestdagen komt het 'joodse' in de 'joods-christelijke cultuur' er bekaaid vanaf. Er is zegge en schrijve één joodse feestdag in onze verdeling van officiële feestdagen gemeenschappelijk (niet eens afzonderlijk) met de christelijke feestdagen: *Pesach*. De joodse cultuur kent maar liefst 19 'officiële' feestdagen.¹⁵ Dat zegt voldoende.

Scherp gesteld: in de praktijk is er in Nederland 73% 'erkenning' via officiële feestdagen voor christelijk 'erfgoed', 0% voor joods, islamitisch en ander religieus 'erfgoed'. Alleen al die verhoudingen geven te denken.¹⁶

Hemelvaartsdag, 1^e en 2^e Pinksterdag, 1^e en 2^e Kerstdag. Het zijn de 'algemeen erkende feestdagen' uit de Algemene termijnenwet plus 1^e Paasdag en 1^e Pinksterdag. Die twee dagen vallen per definitie op zondag. Of Goede Vrijdag en Bevrijdingsdag vrije dagen zijn, hangt af van de cao.
8. Finland: 15, Spanje: 14, Griekenland: 12, Denemarken: 11, Frankrijk: 11, Italië: 11, Zweden: 11, Duitsland: 10 tot 12, België: 10, Luxemburg: 10, Portugal: 10, Ierland: 9, Groot-Brittannië: 9, Nederland: 8 tot 9.
9. www.awvn.nl/feestdagen/.
10. https://nl.wikipedia.org/wiki/Religie_in_Nederland#Historisch_verloop_nationaal.
11. In het onlangs verschenen rapport *Verkenning Bevolking 2050* van CBS/NIDI kunnen kengetallen gevonden worden over de verwachte trends in de bevolking.
12. www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/43/wie-is-religieus-en-wie-niet-en-bijbehorend-rapport: *Wie is religieus, en wie niet?*, Hans Schmeets, oktober

2018. www.scientias.nl/ongelovig-nederland-is-stiekem-nog-lang-niet-klaar-met-religie/.
13. Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.
14. B. Wallet, 'Zin en onzin van de 'joods-christelijke traditie', *Christen Democratische Verkenningen*, Universiteit van Amsterdam. https://d2vry01ufv8h31.cloudfront.net/Organisaties/WI/CDV/_recap_/2012_HERFST/B_BOOM079_CDV%202012-3_14%20Wallet.pdf, p. 105 e.v.
15. www.beleven.org/feesten/joden/.
16. In de wetgeving en de jurisprudentie rondom gelijke behandeling bestaat substantieel aandacht voor statistische bewijsvoering inzake ongelijke behandeling.

Laïcisme

Een extra argument om 'christelijke feestdagen' niet langer tot 'officiële feestdagen' te verklaren, heeft te maken met een ander fundament van onze democratie: de scheiding van kerk en staat (laïcisme).¹⁷ Dat fundament houdt in dat de staat zich niet bemoeit met de kerk en de kerk niet met de staat. Essentieel daarbij is dat uitingen van religieuze overtuiging in het publieke domein verboden zijn. Laïcisme impliceert vrijheid van religie, maar weigert een speciale positie aan welke religie dan ook toe te kennen.¹⁸ Religie wordt gezien als een privaangelegenheid van een burger. En dus: de geprivilegieerde positie van het christendom die materieel blijkt uit de 73% officiële Nederlandse feestdagen staat op gespannen voet met het principe van de scheiding van kerk en staat.

In 1984 concludeerde de Hoge Raad (*Suikerfeest-arrest*)¹⁹ nog tot een verschil in arbeidsrechtelijke status tussen de christelijke feestdagen en andere religieuze feestdagen. Op dat arrest valt ruim 35 jaar later wel wat af te dingen, niet alleen vanwege de evolutie in de bovengenoemde getallen maar ook vanwege de veranderde opvattingen over pluriformiteit en inclusie. In de praktijk is er weliswaar geen probleem om vrij te krijgen voor een niet-christelijke feestdag maar het feit dat het 'gevraagd moet worden' is op zijn minst ongemakkelijk te noemen. Bij de belangrijke christelijke feestdagen hoeft dat immers niet.

Het collectief arbeidsrecht kent inmiddels meer waarborgen voor het verkrijgen van verlof op niet-christelijke feestdagen²⁰ maar gegeven de immer 'fluïde' religie-pluriformiteit wordt het procentuele en fundamentele probleem van de officiële feestdagen niet duurzaam opge-

lost door een paar christelijke feestdagen een-op-een te vervangen door feestdagen die in een andere religie cruciaal zijn.²¹ Dit nog los van het feit dat je in letterlijk nooit eindigende, arbitraire en polariserende discussies terecht zou komen. Ook andere voorgestelde oplossingen – zoals kiezen voor het Amerikaanse systeem²² – maken de problemen om deze redenen eerder groter dan kleiner. Het zijn allemaal – *excusez le mot* – lapmiddelen.

Conclusie: de huidige regeling voor 'officiële feestdagen' staat alleen al vanwege de 'voorkeursbehandeling' van christelijke religies op gespannen voet met artikel 1 van de Grondwet en het laïcisme.

Diversiteitsontwikkeling

Er zijn bovendien in de achterliggende 55 jaar zeer vele cultuurelementen toegevoegd aan het cultuurelement 'religie'. Ik noem de meest in het oog springende: de emancipatie van de vrouw en de daarmee samenhangende verandering van de rollen van de man, de verschijning van vele vormen van non-heteroseksualiteit, de veranderingen in de arbeidsverhoudingen, de verhouding tot ons verleden en tot de 'derde' wereld, de veranderingen in de samenstelling van de Nederlandse bevolking (etniciteit), de veelsoortige vormen van gezinssamenstelling, de veranderingen in de verhouding tussen ouders en hun kinderen. Een enorm palet aan cultuurelementen dat invloed heeft op onze identiteit. Eigenlijk is sprake van identiteiten. In 2007 stelde – toen nog Prinses – Máxima dat al vast.²³

Conclusie: aan die diversiteit doe je geen recht wanneer de overheid feitelijk zegt dat alleen het cultuurelement 'christelijke/religieuze feestdagen' 'de moeite waard is om vast te leggen in de wet.' Het gaat ook praktisch niet

Recht doen aan veelsoortige diversiteit met seculiere verbindende waarden als criterium

lukken om voor elk diversiteitsaspect een eigen officiële feestdag te bepalen. Dat zou bovendien eerder verdelen dan verbinden.

Seculiere feestdagen

Bovenstaande conclusies nopen ertoe een seculier fundament voor formele feestdagen te formuleren. Het is onvermijdelijk dat daarmee de status van de huidige christelijke feestdagen verandert. Uitleg is noodzakelijk. Een nieuw stelsel moet evengoed waarborgen dat de feestdagen van eigen (groeps)keuze voluit gevierd kunnen

‘Geestverwanten’ zijn daarmee ook ‘Feestverwanten’

blijven worden. ‘Geestverwanten’ zijn daarmee ook ‘Feestverwanten’. Iedereen die ‘iets’ wil vieren met/in de eigen groep mag zo groot uitpakken als men wil. De overheid moet zich daarbij afzijdig houden.

Een omvattend beargumenteerd seculier alternatief is bij mijn weten niet eerder gepresenteerd. Eenvoud en flexibiliteit zijn sleutelwoorden om het benodigde draagvlak voor verandering te verwerven.

Bij welke algemeen verbindende seculiere waarden kunnen we aansluiten? In zijn boek *21 lessen voor de 21ste eeuw*²⁴ diagnosticeert Yuval Hariri de navolgende zes: (het streven naar) waarheid, compassie, gelijkheid, vrijheid, moed en verantwoordelijkheid. Zeer lezenswaardig maar niet een-op-een te vertalen naar ‘officiële Nederlandse feestdagen’.²⁵

In het voorstel dat ik hieronder ga doen grijp ik simpelweg terug op de seculiere idealen van de Verlichting en op de principes van de Franse revolutie: *Liberté, Egalité, Fraternité*.²⁶ En ik probeer dusdanig voldoende aansluiting te houden bij de bestaande officiële feestdagen dat geleidelijke acceptatie van een nieuwe systematiek mogelijk en waarschijnlijk is.

De voorgestelde officiële Nederlandse feesten beogen *inclusie* uit te dragen. Die inclusie wordt uiteraard niet automatisch gerealiseerd. Daar zijn gerichte en systemati-

sche activiteiten voor nodig. Ook daaraan wordt in het voorstel aandacht besteed.

Voorgesteld alternatief

Voor dit artikel is als uitgangspunt gekozen: de verandering van het huidige systeem van elf officiële feestdagen naar een systeem van zes formele Nederlandse feestdagen plus een aantal dagen toe te voegen aan de verlofdagen waarop mensen vrij kunnen nemen om bijvoorbeeld een door hen gekozen groepsfeest te vieren. In het voorstel worden de werknemers gecompenseerd voor de ‘werkgeversjaren’. Of Nederlanders uiteindelijk in totaal acht (zoals nu) of tien tot twaalf échte vrije dagen hebben (zoals elders in Europa), hangt af van de keuzes die in de cao’s of via wetgeving gemaakt worden.

Eerst de dagen, dan de datum, aansluitend de argumentatie en de voorgestelde activiteiten om de dag als feestdag te vestigen. Voor sommige dagen liggen de datum en de activiteiten – je zou kunnen zeggen de ‘rituelen’ – gewoonweg voor de hand, voor andere wordt een voorstel gedaan. Dit laatste is uiteraard ter nadere uitwerking.

Overwogen is om het begrip ‘nationale feestdag’ te introduceren in plaats van ‘Nederlandse feestdag’. Voor het laatste is gekozen omdat daarmee meteen duidelijk is voor welk bepaald grondgebied deze feestdagen gelden; bovendien is het woord ‘nationaal’ minder eenduidig dan ‘Nederlands’.

– **Nieuwjaarsdag** (1 januari) is niet alleen een Nederlanders-verbindend (seculier) feest, het is waarschijnlijk de enige wereldwijd verbindende feestdag.²⁷ Met Oud-en-Nieuw vieren we de verjaardag van de planeet Aarde met alles wat daarop leeft. Het vieren van Nieuwjaarsdag gaat al met veel rituelen gepaard. Aan die rituelen zou toegevoegd kunnen worden een grotere aandacht voor de kwetsbaarheid van planeet Aarde en alles wat daarop leeft. Met een ‘Aardemonitor’ waarin volgens de belangrijkste parameters in kaart wordt gebracht hoe het gesteld is met de gezondheid van de planeet waarop wij leven. Maar ook met activiteiten gericht op de bewustwording van het feit dat de volgende verjaardagen van het leven op de Aarde afhankelijk zijn van hoe wij met ‘onze’ planeet omgaan. In termen van Barack Obama op 23 september 2014: *‘We are the first generation to feel the effect of climate change and the last generation who can*

17. Dat argument gold eigenlijk ook al ten tijde van de inwerkingtreding van de Algemene termijnenwet.

18. K. Lemmens (*Interculturaliteit of de ironie van de democratische rechtsstaat: over religieuze feestdagen en staatsneutraliteit*) komt – voor het Belgische rechtsgebied maar mijns inziens volkomen van toepassing op Nederland – op grond van het laïcisme tot de conclusie dat aanpassing van de officiële feestdagen geboden is. https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A169172/datastream/PDF_01/view#page=261.

19. HR 30 maart 1984, NJ 1985/350 (Sui-

kerfeest-arrest), ECLI:NL:HR:1984:AG4783.

20. J. van Drongelen & M.T.P. van Eeden, *Collectief arbeidsrecht deel 7. Verlof op niet-christelijke feestdagen in collectieve arbeidsovereenkomsten*, Zutphen: Paris 2014.

21. Er zijn vele vruchteloze pogingen geweest om met name islamitische feestdagen een meer formele status te geven; een viertal voorbeelden (er zijn er tientallen meer): 1. www.nieuwwij.nl/actueel/drie-remonstrantse-theologen-suikerfeest-voor-tweede-pinksterdag/; 2. www.dub.uu.nl/nl/achtergrond/dub-panel-een-diverse-universiteit-geeft-vrij-op-suikerfeest; 3. www.uu.nl/achtergrond/dub-panel-een-diverse-universiteit-geeft-vrij-op-suikerfeest.

xperthruceel.nl/verlof-vakantie/het-sui-kerfeest-en-bevrijdingsdag-als-officiële-vrije-feestdagen/; 4. www.nu.nl/week-end/4053110/tijd-nieuwe-feestdagen-in-nederland.html.

22. www.trouw.nl/nieuws/suikerfeest-cha-noeka-geef-de-werknemer-vrij-b3a6d000/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

23. www.trouw.nl/nieuws/maxima-de-nederlandse-identiteit-bestaat-niet-bb494d4e/. Zie ook: Sinan Cankaya, *Mijn ontelbare identiteiten*, Amsterdam: De Bezige Bij, 2020.

24. Yuval Hariri, *21 lessen voor de 21ste*

eeuw, Amsterdam: Thomas Rap, 2018. Hoofdstuk 14 Secularisme.

25. De ‘Dag van de Waarheid’ bijvoorbeeld roept immers verkeerde associaties op. Andere dagnamen zullen wel bruikbaar blijken.

26. Momenteel vinden we deze idealen nieuw in het Humanisme.

27. Enige relativering is op zijn plaats. Op het zuidelijk halfrond zou de datum van 1 juli voor Nieuwjaar logischer zijn. En in bijvoorbeeld China wordt een ander criterium voor nieuwjaar aangehouden: https://nl.wikipedia.org/wiki/Chinees_Nieuwjaar.

do something about it. Het feestelijke aspect van Nieuwjaarsdag behoeft toelichting noch stimulans.

- **Dag van de Gelijkheid.** Op 21 maart zoals door de Verenigde Naties²⁸ is bepaald. Artikel 1 is niet voor niets het eerste artikel van onze belangrijkste wet.²⁹ Het daarin vastgelegde gelijkheidsbeginsel is constitutief maar iedereen kan vaststellen dat er bijzonder veel ‘werk aan de winkel’ is. En dat zal wel altijd zo blijven. Dus zijn aansprekende, taakstellende activiteiten nodig om ongelijke behandeling verder terug te dringen. En dan moeten we in Nederland vooral kijken naar de systemische, de institutionele en de expliciete³⁰ discriminatie op het punt van etniciteit, gender, religie, politieke gezindheid of levensovertuiging. Niet alleen de overheid maar ook maatschappelijke partijen wordt gevraagd om activiteiten gericht op ‘duiding’ en op ‘actie’³¹ voor de huidige en voor nieuwe generaties, door middel van festivals, tentoonstellingen, lezingen, een emancipatiemonitor, een anti-discriminatiemonitor.³² En aansluitend: feest... Feestelijk toeval: de lente begint met een vrije dag.
- **Dag van de Vrijheid.** De ijzersterke combinatie 4-5 mei zeker niet wijzigen. Die combinatie heeft empirisch immers een onbetwist en groot draagvlak in onze samenleving. Wel bepleit het voorstel een ‘omdoping’ van Bevrijdingsdag tot Dag van de Vrijheid. Immers: de aandacht voor het einde van WO2 moet niet de diepere laag van de essentie van de seculiere waarde ‘vrijheid’ voor/van mensen ‘verdunnen’. Het gaat immers in toenemende mate om het belang van ‘vrijheid’ en niet om het belang van ‘bevrijding’ Dat geldt met name voor de generaties die steeds verder van WO2 af komen te staan. Dodenherdenking gekoppeld aan de Dag van de Vrijheid is gerust als een seculiere waarde met welhaast ‘eeuwigheidsaspect’ te beschouwen. Dag van de Vrijheid, elk jaar verplicht vrij. Momenteel heeft de overheid op zijn zachtst gezegd een dubbelhartige opstelling tegenover Bevrijdingsdag: alleen elk lustrumjaar verplicht. Gek genoeg hebben wel ambtenaren en bankpersoneel (via hun cao) elk jaar vrij op 5 mei. En ook voor de Dag van de Vrijheid: informatie, festivals, lezingen, tentoonstellingen, uitwisselingen, scholing. En feest. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei³³ coördineert een en ander sinds jaar en dag.
- **Dag van Europa** (1 juli). Met hetzelfde argument³⁴ dat gebruikt werd om in 2012 de Nobelprijs voor de Vrede aan de Europese Unie toe te kennen: de stabiliserende rol van de EU, die heeft geholpen om Europa om te vormen van een continent van oorlog tot één van verzoening en vrede. ‘Europa’ heeft een verhoudingsgewijs groot draagvlak in onze bevolking. Nederland is *founding father*. Europa speelt namens Nederland een essentiële rol op het wereldtoneel, zowel wat betreft het klimaat als het geopolitieke evenwicht. De voorgestelde dag wijkt af van de door de EU zelfgekozen datum van 9 mei. Die datum is voor Nederland minder geschikt vanwege de interferentie met 4 en 5 mei. Het subsidiariteitsbeginsel laat dergelijke keuzes juist toe. Essentieel zijn de activiteiten die het belang van Europa voor Nederland duiden,

bevestigen en versterken. Zoals ook bij de andere dagen gaat het erom die datum te kiezen die – gegeven alle variabelen – het meest leidt tot de gewenste activiteiten en uitkomsten. Op de Dag van Europa kan muziek uit allerlei delen van Europa ten gehore gebracht worden, aan (straat)artiesten uit heel Europa kan ruim baan gegeven worden, op Universiteiten zou een ‘Europaweek’ met veel Europese uitwisseling gestalte gegeven kunnen worden. Culinair is er ook van alles te verzinnen. En vooral: informatie bieden over Europa.

- **Dag van de Democratie.**³⁵ Met deze dag, te vieren op 15 september zoals door de Verenigde Naties is aangegeven, wordt Koningsdag als officiële feestdag vervangen. Hierdoor wordt recht gedaan aan de zowel monarchistische als republikeinse sentimenten in de samenleving. Bovendien is deze dag dan minder gekoppeld aan een minder democratische institutie: het erfelijke staatshoofdschap.³⁶ Behalve de internationale dimensie van deze datum is er het bijkomende voordeel van nabijheid van en periodiek zelfs samenloop met een belangrijke andere dag in onze democratie: Prinsjesdag. Voorgesteld wordt dan ook om Prinsjesdag altijd op 15 september te houden (zie verderop voor weekenden). Op deze dag presenteren zich immers alle democratische instituties aan de burgers/kiezers. Het is de ‘hoogmis’ van de democratie. Tot en met feestelijk. Wanneer zulks wordt geformaliseerd zou iedereen vrij moeten hebben met uitzondering juist van alle formele ambtsdragers. Die uiteindelijk door het volk gekozen ‘actoren’ geven *acte de présence* op die dag. Mooier kan het haast niet. Alle huidige rituelen handhaven: van (Gouden?)³⁷ Koets, Troonrede, koffertje en Algemene Beschouwingen tot en met de persconferenties ‘s avonds. En: feest! De naam Prinsjesdag mag gerust de ‘volksnaam’ worden van de Dag van de Democratie. Aansluiting houden bij bestaande sentimenten. Koningsdag blijft uiteraard bestaan. Koningsdag is immers iets van ons collectieve bewustzijn, een icoon dat vele Nederlanders bindt.³⁸ Maar niet als officiële Nederlandse feestdag. Wie vrij wil nemen om bijvoorbeeld vrijmarkt te houden of te bezoeken kan dat doen; dagen genoeg. De Oranjeverenigingen hebben het voortouw.
- **Dag van de Mensenrechten.** Ergens in november of anders op 10 december. Dat is immers de verjaardag van de in 1948 door de Verenigde Naties aanvaarde Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In die Verklaring staat in 30 artikelen³⁹ enorm veel ‘huiswerk’, waar veel te weinig periodieke aandacht voor is. Op die dag kijkt Nederland vooral naar de problemen van andere – veelal minder bedeelde – wereldburgers. Huiswerk voor de overheid, instituties, NGO’s. Maar ook voor individuen. Nogmaals: festivals, lezingen, tentoonstellingen, uitwisselingen, scholing, een mensenrechtenmonitor. En: feest!

Het voorstel voorziet in een evenwichtige verdeling – ongeveer elke twee maanden – van de officiële Nederlandse feestdagen over het kalenderjaar.⁴⁰ Op die manier is sprake van ‘ritme’, van voldoende ‘verlangen’ naar een

Met deze systematiek van feestdagen worden de fundamenteën van onze rechtsstaat versterkt

feestdag en de bijbehorende mogelijkheid om er aandacht voor te hebben. En er is een evenwichtige mix van 'bestaand/nieuw' en van 'nationaal/internationaal'. Met deze systematiek van feestdagen worden de fundamenteën van onze rechtsstaat versterkt.

Net als bij het Comité 4-5 mei zou er voor elke andere officiële Nederlandse feestdag een Comité moeten worden gevormd. Zo relevant-divers mogelijk samengesteld. Met voldoende facilitering door de overheid. Omdat die feestdagen brede verbinding beogen. Met een grote verwevenheid met de voor de hand liggende maatschappelijke organisaties voor de betreffende dag. De Comités hebben de taak om de activiteiten die de feestdag moeten duiden te coördineren en om het samen-vieren ervan te bevorderen.

Draagvlak

Het beargumenteerde voorstel voorziet in een goede overgang naar meer inclusie met behoud van de christelijke wortels en de 'gehechtheid' van groepen Nederlanders daaraan. Er is alle begrip voor de stemmen die willen vasthouden aan het vertrouwde.⁴¹ Maar dat moet vernieuwing voor de nieuwe generaties niet in de weg staan; het mag een motief zijn voor het kiezen van de weg van de geleide-

lijkheid. In het verwerven van draagvlak voor de verandering moet veel aandacht besteed worden aan juist dat inclusieve denken, aan het feit dat het definiëren van seculiere feestdagen niet betekent dat belangrijk geachte andersoortige feestdagen nu ineens niet meer gevierd zouden moeten of mogen⁴² worden. Alle individuele keuzes zijn in beginsel 'goed', 'mooi', 'acceptabel', 'passend'. Niemand wordt iets afgenomen. Het is belangrijk om te investeren in uitleg, mensen duidelijk maken dat de reden voor de verandering positief is: in overeenstemming brengen met de beginselen van onze rechtsstaat. Dat een nieuw stelsel mensen erbij betreft in plaats van uitsluit. Goed gemotiveerde veranderingen zullen zeker op groeiend draagvlak kunnen rekenen.

Acceptatie van een coherent seculier stelsel en daarmee de strijdigheid met rechtsstatelijke beginselen opheffen zou iets moeten mogen kosten: ophoging van het aantal officiële échte vrije dagen. En daarmee ook enigszins compenserend zijn ten opzichte van onze Europese buurlanden.⁴³ Dit kan gerealiseerd worden door te bepalen dat wanneer een van de officiële Nederlandse feestdagen in het weekend valt er een compensatie optreedt als volgt: valt de feestdag op zaterdag dan wordt de voorafgaande vrijdag een verplichte vrije dag; valt de feestdag op zondag dan wordt de aansluitende maandag een verplichte vrije dag.⁴⁴

Voor de beoogde Dag van de Democratie betekent zulks dat de bijbehorende 'overheidsactiviteiten' (lees: wat er nu gebeurt tijdens Prinsjesdag) verschuiven naar ofwel vrijdag 14 september ofwel naar maandag 16 september. Het feest verschuift niet mee.

Op alléén deze zes officiële Nederlandse feestdagen heeft – continuïteitsfuncties uitgezonderd – iedereen een vrije dag. Het verplichte karakter van die vrije dag laat

28. <https://mensenrechten.nl/agenda/internationale-dag-tegen-racisme-en-discriminatie-0>. En: <https://21maartcomite.nl/?p=144>.

29. Bas de Gaay Fortman bepleit om vanaf 2023 een feestdag te wijden aan de Grondwet. Zie *NRC Next* 2 november 2020, p. 18-19, www.nrc.nl/nieuws/2020/11/01/nederland-verdient-een-nieuw-feest-grondwetdag-a4018205. Een dergelijke 'Grondwetdag' is evenwel te abstract en te weinig inherent feestelijk; dat blijkt al uit de forumdiscussie bij het artikel.

30. Met 'systemisch' en 'institutioneel' worden bedoeld: ingebakken in de samenleving respectievelijk in een organisatie of instituut. 'Expliciete' discriminatie zien we bijvoorbeeld op de voetbaltribunes. *De Volkskrant* 6 juni 2020, p. 16-17, 'Afkomst is ook in Nederland op vele momenten een beslissende factor', Raoul du Pré, www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/afkomst-is-ook-in-nederland-op-vele-momenten-een-beslissende-factor-bc5aa25a/. *NRC Next* 28 september 2020, p. 6-9, 'Het racisme van een gaaf land', Elsie Jorritsma & Kees Versteegh, www.nrc.nl/nieuws/2020/

09/27/het-racisme-van-een-gaaf-land-a4013767

31. *De Volkskrant* 13 juni 2020, p. 10-11, 'Racisme bestrijden doe je zo', Ashwant Nandram & Marieke de Ruiter, www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/waar-moeten-we-beginnen-als-we-racisme-in-de-praktijk-willen-aanpakken-bd5bba54/.

32. Belangrijk om expliciet te benoemen: homofobie in bepaalde groepen. Zie: www.volkskrant.nl/columns-opinie/vergeet-de-vlekjes-niet-bij-het-grote-integratiesucces-bf8c1cf/.

33. www.4en5mei.nl.

34. https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2010-2019/2012/eu-nobel_nl

35. www.un.org/en/events/democracy-day.

36. Het in dit artikel gepresenteerde alternatief past uitstekend bij de voorgestelde geleidelijke modernisering van het Koningschap volgens Paul Bovend'Eert in *De Koning en de monarchie. Toekomstbestendig?*, www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/versober-de-koning-en-nog-drie-aanbevelingen-voor-een-moderne-monarchie-een-voor-afschaffing-bfea5815/.

37. www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/waar-moeten-we-beginnen-als-we-racisme-in-de-praktijk-willen-aanpakken-bd5bba54/.

38. Uit de relatief jonge historie van de veranderende Koningsdag kunnen we overigens vertrouwen putten dat een nieuw stelsel snel omarmd en ingeburgerd kan zijn, www.koninkrijkshuis.nl/onderwerpen/koningsdag/geschiedenis-koningsdag.

39. www.amnesty.nl/encyclopedie/universale-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens-uvrm-volledige-tekst

40. In commentaar op de conceptversie van dit artikel werd ook gepleit voor het benoemen van verkiezingsdagen (Tweede Kamer, Provinciale Staten, Gemeenteraad, Europees Parlement) tot verplichte vrije dag. Dit is evenwel een andere discussie. Verkiezingen hebben geen vast jaarlijks ritme.

41. Om 'de reacties uit de samenleving' te peilen en om eventuele commentaren nog

te kunnen verwerken in dit artikel heb ik een zogenoemde 'Lezersbrief' met een gepopulariseerde samenvatting van het artikel naar *de Volkskrant* gezonden. De VK-redactie heeft het stuk – met enkele aanpassingen – op 13 juni 2020 geplaatst als *Brief van de Dag*. www.volkskrant.nl/columns-opinie/los-het-probleem-van-discriminerende-officiële-feestdagen-op-bb9066fb/.

42. Dat zou ook niet kunnen gegeven art. 6 Grondwet en art. 1 Protocol 12 EVRM.

43. Nederland staat op de laatste plaats in de EU-ranglijst van vrije feestdagen, in de middenmoot van het totaal aantal verlofdagen maar in de top 5 wat betreft de arbeidsproductiviteit.

44. In andere Europese landen is een dergelijke compensatie heel gebruikelijk. Voorbeelden: België www.infotalia.com/nld/jobs/werk/afwezigheid/afwezigheid_detail.asp?id=3415#:~:text=Wanneer%20een%20feestdag%20op%20een,moeten%20werken%20in%20de%20onderneming. En Verenigd Koninkrijk: https://nl.qwe.wiki/wiki/Public_holidays_in_the_United_Kingdom.

De overheid heeft geen rol in deze informele feestdagen. Het is aan groepen in de samenleving om de eigen feestdagen inhoud, kleur en publiciteit te geven

zien dat de samenleving het vieren ervan belangrijk vindt. En de verplichting is noodzakelijk om te waarborgen dat Nederlanders die willen vieren daartoe in de gelegenheid zijn; een waarborg tegen allerlei andere belangen dan het veiligstellen van de continuïteit van vitale maatschappelijke functies. 'Verplicht vieren' is uiteraard niet aan de orde. Vrijheid is nu juist de norm. Geen Noord-Koreaanse toestanden.

Vervolgens moeten de resterende 'collectieve dagen' uit de cao's⁴⁵ bestempeld worden tot verlofdagen in plaats van officiële feestdagen.⁴⁶ Nederlanders die 'iets' met geestverwanten willen vieren kunnen dan gewoon vrij nemen op de dag van hun keuze.⁴⁷ En zij kunnen dat doen met evenzovele 'feestverwanten' waardoor de omvang en het belang van die dag vanzelf meeschaalt met het aantal cultuurdragers daarvan. Voor het vieren van Kerstmis, Gay Pride, Koningsdag, Vesakha Puja,⁴⁸ Dag van de Arbeid, het Suikerfeest, Ketikoti, Jom Kipoer, Allerzielen⁴⁹... Wat iedereen ook maar persoonlijk belangrijk vindt. Dat is vrijheid en anti-discriminatie. De dagen die je niet wilt vieren houd je over voor andere besteding; het totaal aantal vrije dagen verandert immers niet.

De overheid heeft geen rol in deze informele feestdagen. Het is aan groepen in de samenleving om de eigen feestdagen inhoud, kleur en publiciteit te geven.

Bij het vervallen van de christelijke feestdagen als officiële feestdagen worden in het beoogde systeem de huidige gemiddeld drie christelijke feestdagen die buiten de schoolvakanties vallen⁵⁰ gewone schooldagen. Aanbevolen wordt om deze drie dagen te bestempelen als 'permisiedagen': ouders hebben het recht om hun kinderen op 'door-de-weekse' dagen van school te houden om met name de feestdag van keuze samen te kunnen vieren.

In de Leerplichtwet zijn situaties benoemd waarvoor kinderen een vrije dag kunnen krijgen. Dit is bijna exclusief gekoppeld aan het bieden van de mogelijkheid aan kinderen/ouders om 'te voldoen aan religieuze verplichtingen'.⁵¹ Tijdsige mededeling aan de schoolleiding volstaat voor toestemming. In de onderwijspraktijk wordt algemeen aangehouden dat het aantal dergelijke 'buitengewone verzuimdagen' zeer beperkt is.

Voorgesteld wordt om in plaats van deze 'voorkeursbehandeling' twee dagen toe te voegen aan de 'permisiedagen'. Met die in totaal vijf dagen kunnen ouders met hun kinderen minimaal alle gebruikelijke feesten van hun keuze samen vieren. Op deze plaats wordt er nadrukkelijk voor gepleit om aan deze 'permisie' geen enkele inhoudelijke toets te verbinden. Maximale vrijheid om met die dagen te kunnen doen wat je als ouder wil. De achtergrond hiervan is principieel: het is niet aan de overheid of de schoolleiding om te bepalen of een vrije dag voor bijvoorbeeld 'Suikerfeest' wél geoorloofd is en voor bijvoorbeeld een 'Red-de-Planeet-dag', 'Ketikoti', 'Wereld Kinderdag' of 'Eftelingbezoek' niet. Er worden wel voorwaarden gesteld aan het geven van de 'permisie' voor het opnemen van die vijf dagen: niet op dagen van toetsen en examens, maximaal twee dagen aaneengesloten én maximaal twee dagen per maand. Dit om te voorkomen dat de 'permisiedagen' gaan interfereren met continuïteitsdoelstellingen of vakantieperioden in het onderwijs. Per saldo houden de kinderen in deze systematiek minimaal evenveel lesdagen als nu.

Tot slot

Dit artikel beoogt een consistent seculier alternatief te bieden voor de huidige officiële feestdagen uit de Algemene termijnenwet. Omdat de betreffende bepalingen strijdig zijn met artikel 1 van de Grondwet en met het principe van de scheiding van kerk en staat. De uitgewerkte argumentatie wil een aantal aspecten van de te verwachten discussie over dit waarschijnlijk 'gevoelige onderwerp' *tackelen*.⁵² Nogmaals: niemand wordt iets afgenomen, het is geen links-rechts onderwerp, een nieuw systeem mag geleidelijk ingevoerd worden. Het voorgestelde systeem is eenvoudig, toekomstbestendig en houdt rekening met in de bevolking aanwezige pluriformiteit met de daarbij behorende (groeps) behoefte om 'samen te vieren wat ons bindt'.

Iemand die de huidige feestdagen wil blijven vieren kan dat – gefaciliteerd met vrije dagen – blijven doen. Tegelijkertijd wordt beoogd een nieuw elan aan Nederlandse feesten geven in een mix van 'bestaand/nieuw' en van 'nationaal/internationaal'. ●

45. Het aantal is dus afhankelijk van de inhoud van de betreffende regeling. Uitgaande van minder 'zuinigheid' ten opzichte van de omringende landen zouden het er vijf kunnen zijn.

46. In de cao's een toelichting vastleggen: 'In 202? zijn 5 (6?) dagen toegevoegd aan de gewone verlofdagen om werknemers in de gelegenheid te stellen feestdagen naar keuze te vieren. Deze verlofdagen zijn overigens volstrekt vrij te bestemmen.'

47. In het arbeidsrecht bestaat geen ongeclausuleerd recht op het toegekend krijgen van een gevraagde verlofdag. In de afwezigheid tussen de belangen van werkgever en werknemer regeren op dit punt de beginselen van redelijkheid en billijkheid.

48. Een van de drie belangrijkste boeddhistische feestdagen, https://nl.wikipedia.org/wiki/Vesakha_Puja.

49. FAQ's: Valentijnsdag? Dierendag? Haloween? Sinterklaas? Elfstedentocht? Ja, dat

mag. Frivoler nog: Rokjesdag? Dag van het Bier? Finale WK voetbal? Dag van de Mondhygiëniste? Alles kwam langs, alles mag. Zelfs Oelikoeli. Zie ook: Fijnedagvan.nl.

50. Dat kunnen er vier zijn: Goede Vrijdag, 2^e Paasdag, Hemelvaart, 2^e Pinksterdag. Maar soms vallen dergelijke dagen in een schoolvakantie. Dus gemiddeld over een aantal jaren: drie.

51. <https://leerplichtwegwijzer.nl/veelgestelde-vragen/>.

52. Maar dat is in een land als NL uiteraard godsonmogelijk. Bij de commentaren op de concepten zag ik het hele spectrum voorbijkomen van 'Blijf met je poten van Kerstmis af!' via 'Schaf alle feestdagen af, de bijzondere verlofdagen, de ziekteperioden' tot en met 'Schaf het weekend af en regel meteen de permanente zomertijd.' Serieus. Ik heb mij verbaasd over de heftigheid van de reacties en het gebrek aan discipline om bij het onderwerp te blijven.